

29. međunarodni skup »The Future of Religion: Different Conceptions of Religion and Modernity and Post-Modernity«

Dubrovnik, IUC, 24. – 30. travnja 2005.

»Future of Religion« je, uz »Philosophy of Science«, drugi tečaj s najduljim stažem u Interuniverzitetskom centru u Dubrovniku, koji od samih početaka 1977. godine vodi prof. Rudolf Siebert, sa Western Michigan University. Tema ovogodišnjeg tečaja bile su »Različite koncepcije religije, moderne i postmoderne«. Njihova je aktualnost bila naglašena i u pozivnom pismu sudionicima tečaja što ga je uputio prof. Siebert, inače sljedbenik Frankfurtske škole i kritičke teorije (Adorna, Horkheimera, Benjamina, Fromma, Marcusea i Habermasa). U njemu je prof. Siebert raspravljao o današnjoj globaliziranoj, problematičnoj i krizi sklonoj tranzicijskoj situaciji u svijetu reakcionarnog doba. U njoj se religija i teologija te moderna i prosvjetiteljstvo mogu razmatrati u smislu nezavršenih, komunikativnoj i kritičkoj praksi izloženih projekata.

Na tečaju je sudjelovalo 15tak sudionika iz SAD-a, Njemačke, Nizozemske, Ukrajine i Hrvatske koji se bave temom religije kao sociolozi, povjesničari, filozofi, ili fizičari, što naglašava interdisciplinarnost ovog tečaja.

Raznolikost koncepata i definicija religije, moderne i postmoderne određena je antagonizmima u modernom civilnom društvu, primjerice, između spolova, rasa, nacija, klasa, generacija i njihovih interesa. Bez obzira na radne definicije religije (dijalektičke, kao težnje za totalno Drugim, ili pozitivističke, kao integrativnog faktora civilnog društva), ili radne definicije moderne (kao sukcesivnih valova prosvjetiteljstva i demitologizacije te približavanja modernog svijeta sekularnoj sferi), možemo zaključiti kako se religija i moderna definiraju u dijalektičkoj borbi između svetoga i profanoga, te njihovih međusobnih konflikata.

Moderna i religija povezane su temama kao što su istraživanje matičnih stanica, pobačaj, kloniranje, eutanazija, homoseksualni brakovi, rat, mir, katastrofe poput tsunamija i terorističkog napada 11. 9. 2001. godine, ili modernih fenomena porasta nacionalizma te islamskoga, židovskog ili kršćanskog fundamentalizma.

Rješavanje problema teodiceje, postojanja zla unatoč Božjoj dobroti i naklonosti, zahtijeva usporedno postojanje i Razuma i Providnosti, i znanosti i religije, te njihovom društvenom pomirenju u postmodernom dobu. Koncept *inverzne teologije*, pod utjecajem posebno židovskog i kršćanskog misticizma, u tome procesu

može pomoći u biranju jedne od triju alternativnih budućnosti: potpuno administriranog društva, potpuno militariziranog društva, te pomirenoga društva (za kojega se treba zalagati).

Taj proces može rezultirati kritičkom, humanističkom religijom koja omogućava mobilnost semantičkih i semiotičkih materijala i potencijala iz mitova u moderni i postmoderni sekularni diskurs. Ovdje se mogu razmatrati ideje poput Boga, slobode, prvobitnog grijeha, spasenja, iskupljenja, uskrsnuća mrtvih, Zlatnog Pravila, Mesije, raja, vječnosti ili Sudnjeg Dana, a u pomoć borbi protiv novih valova re-barbarizacije društva.

O ovim temama prof. Rudolf Siebert izlagao je u svojim trima prezentacijama: »From Mysticism to Modernity: The Expansion and Contraction of God«, »Toward a New Conception of Religion, Modernity and Post-Modernity: Inverse Theology« i »Toward a New Definition of Religion: The Longing for the Totally Other«.

Filozof Helmut Fritzsche, u prezentaciji »The Tribunal of Life Experience«, raspravljao je o značaju korištenja metafora za naglašavanje ideja u filozofiji, uz poseban osvrt na metaforu »tribunal iskustva« W. V. O. Quinea. On je preuzima kako bi dao prijedloge o življenju dobrog života, života koji je vrijedan življenja, u društveno problematičnom i pluralnom 21. stoljeću, a koja se odnosi i na dva normativna zahtjeva ljudi za životom i komunikacijom. Sociologinja Anja Finger, sa Sveučilišta u Erfurtu, u tekstu »Sleep in the Synoptic Gospels and More Contemporary Fiction: The Journey of Semantic Materials from the Religious to the Secular Sphere« razradila je semantički potencijal religije u prikazu migracije materijala vezanih uz temu spavanja iz religijske u sekularnu sferu (u kojoj prevladavaju negativni stavovi prema snu).

Dva rada su se pozabavila ostavštinom Maxa Webera u sociologiji religije. Tako je sociolog Gottfried Küenzlen, sa Vojnog Sveučilišta iz Münchena, u tekstu »Max Weber: Religion and Disenchantment« raspravljao o religiji kao »moći života« (Lebensmacht), kao moći koja je utjecala na razvoj duha kapitalizma i sekularizaciju Europe; dok je tim procesom kapitalizam postao najjača sila, religija nije više bila u stanju nametnuti svoj duh kroz proces rasčaravanja svijeta i napuštanja »čelične krletke« ove civilizacije. Maja Dragun, s Instituta društvenih znanosti Ivo Pilar, u svom tekstu »The Interdependence of the Postmodern Socio-Economic Structures and New-Age Spirituality – Interpreted by Max Weber's Sociological Approach« bavila se vezom socio-ekonomskih sistema i religijskih struktura, kao i konceptima iskupljenja u postmodernizmu te značaju karakteristika New Age spiritualnosti u njima.

Povjesničar Denis R. Janz, sa Sveučilišta Loyola, u svojoj prezentaciji »Proto-Christianity and the Ideology of Empire« raspravljao je o recentnom interesu američke akademske scene o temi »carstva« te o njegovu projektu »A People's History of Christianity« koji obrađuje temu carstva i kršćanstva, favorizirajući pristup odozdo. Filozof Werner Krieglstein, u svome razmatranju postmoderne dekonstrukci-

je antropocentričkog odnosa čovjeka prema životinjama, zalaže se za pristup duhovnosti te za istraživanje trenutaka emotivne povezanosti tih bića, unatoč postojećim egzistencijalnim pritiscima.

Sociologinja Tatjana Senyushkina u svojem je izlaganju prezentirala religijski krajolik Ukrajine (religijsku samoidentifikaciju i praksu) te poziciju i značaj Crkve u društvu u odnosu na političku situaciju u zemlji. Povjesničarka Valentyna Afanasyeva, sa Sveučilišta Centralne Europe iz Budimpešte, u predavanju »Religious Slogans in Electoral Programs: Ukraine, 1998 and 2002« raspravljala je o strankama i koalicijama koje su za vrijeme izbora koristile religijske slogane vezane uz duhovnost, slobodu savjesti i religijske slobode, stavove prema denominacijama te religijske osnove stranaka.

Iz Hrvatske su u tečaju sudjelovali i Dinka Marinović Jerolimov, Ankica Marinović Bobinac i Goran Goldberger s Instituta za društvena istraživanja u Zagrebu, te Mislav Kukoč s Instituta društvenih znanosti Ivo Pilar. Dinka Marinović Jerolimov izlagala je o promjenama u tradicionalnoj crkvenoj religioznosti u Hrvatskoj, temeljenih na komparativnoj analizi podataka iz istraživanja provedenih u razdoblju od 1984. do 2004. Ankica Marinović Bobinac raspravljala je o rezultatima i metodologiji vezanoj uz dimenziju religijskog znanja, dok je Goran Goldberger prikazao utjecaj društvenih promjena na odnos Crkve i države u Hrvatskoj. Mislav Kukoč izlagao je o problemu ukidanja etike i morala u *praxis filozofiji*. Njegova je teza da su moral i etika nužni kao vječita paradigma čovjekova ponašanja, te kao uzor za vlastito djelovanje: u novom se dobu etika javlja u novom obliku, kao bioetika, koja nastoji uokviriti razvoj znanosti i probleme koje ona donosi (eutanzija, pobačaj, izvanstanična oplodnja, ili kloniranje).

Ovome još samo treba nadodati da će iduće godine biti jubilarna trideseta obljetnica tečaja, koji će se održati od 25. do 29. travnja 2006., a tema će biti »Future of Religion: From War to Peace of Civilizations«.

Goran Goldberger

Institut za društvena istraživanja u Zagrebu, Zagreb, Hrvatska